Napoleon pražského učení. Josef Ladislav Jandera (1776-1857)

Jan Pišna
Členem strahovské kanonie

In: Jindřich Bečvář (author); Martina Bečvářová (author); Jan Pišna (other): Napoleon pražského učení. Josef Ladislav Jandera (1776-1857). (Czech). Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2026. pp. 79–84.

Persistent URL: http://dml.cz/dmlcz/405519

Terms of use:

© Jindřich Bečvář
© Martina Bečvářová
© Jan Pišna

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* http://dml.cz

Členem strahovské kanonie

Jan Pišna

1. Vstup do řádu

V pátek dne 31. října 1800 vstoupil čtyřiadvacetiletý Josef Jandera z Hořic do premonstrátského řádu.[1] Stalo se tak ve Strahovském klášteře a týž den spolu s ním do noviciátu vstoupili ještě bratr Jan Křtitel Karl Anton Stoppani (1778–1836), pozdější strahovský podpřevor a Janderův celoživotní přítel, a bratr Daniel František Xaver Stieber (1780–1855), pozdější pomocný knihovník a strahovský farář.

Tomuto aktu u každého zvlášť předcházel rozhovor s představenými kláštera a novicmistrem, kteří se dotazovali, jestli jsou si mladíci vědomi všech povinností, a zda vědí, co pro jejich životy vstup do řádu znamená. Z deníkových záznamů mladého Jandery víme, že cesta k tomuto rozhodnutí byla dlouhá a možná i váhavá. Rozhodující vliv měla na něj rada profesora Vydry, který Janderu seznámil se strahovským bratrem Janem Marianem Mikou (1754–1816). Mika Janderu povzbudil v jeho záměru věnovat se vědě a ubezpečil ho, že s nově zvoleným opatem Šrámkem osobně v této věci promluví. Nutno připomenout, že Jandera prostředí Strahova znal z návštěv, kam doprovázel profesora Vydru. V té době zde již byli i další hořičtí rodáci Expedit František Čech (1759–1808) a Teodorik Václav Charvát (1749–1805). Rozhodující měrou však zvítězila neotřesitelná vůle jeho celoživotního přítele Stoppaniho, který se rozhodl vstoupit k premonstrátům.[2]

Mladý student Jandera se rázem stal kandidátem pro přijetí do řádu a začal se připravovat na první velkou událost svého nového řeholního života, kterou byla takzvaná obláčka. Při ní v pondělí 26. prosince roku 1800, na svátek sv. Štěpána, ve strahovském kostele Nanebevzetí Panny Marie obdržel z rukou opata Adolfa Josefa Šrámka (1747–1803) řádový šat, textové znění řehole sv. Augustina v latině společně s řádovými konstitucemi a přijal řádové jméno Ladislav.[3]

Obláčka (lat. *vestitio*) bývá součástí mše svaté, v jejímž závěru kandidát odkládá svůj světský šat a přijímá od představených kláštera, většinou přímo z rukou opata, premonstrátský bílý hábit.[4] Ten tvoří alba, což je bílý lněný

[1] Viz [On1] a [Lg].
[2] Viz [Kř1], str. 22.
[3] Viz [Ca], str. 91.
[4] Viz [Jr], s. 41–43.

dlouhý šat, který je v pasu přepásán *cingulem* (bílý pruh látky). V dobách Janderova noviciátu byl součástí oděvu také škapulíř a bílý biret.[5]

Ještě se zastavme u řádového jména Ladislav, jež odkazuje na uherského krále a zemského patrona sv. Ladislava I. Uherského (asi 1040 až 1095). Pocházel z rodu Arpádovců a byl prvorozeným synem krále Bély I. (asi 1016 až 1063). O uherský trůn svedl urputné boje s králem Šalamounem I. (asi 1052/53 až 1087), dosazeným z moci římskoněmeckého císaře Jindřicha IV. (1050–1106) Obratnou diplomacií dosáhl svatořečení Štěpána I. (969–1038), jeho syna Imricha (1000/1007 až 1031) a uherského biskupa Gellerta (986–1046). Ladislav zemřel na uhersko-moravském pomezí v průběhu tažení do Čech. V ikonografii bývá zobrazován s panovnickými insigniemi. Jeho kult je oblíben v zemích někdejšího habsburského mocnářství, tedy i v Čechách a na Moravě.[6]

2. Strahov Janderovy doby

Bratr Ladislav se tedy stal novicem. Pod vedením novicmistra a cirkátora Athanasia Josefa Klughenna (1758–1830) se mladý Jandera začal připravovat na složení kněžských slibů. Novic se během studia seznámil s dějinami premonstrátského řádu a základními principy premonstrátské spirituality, tvořenými tzv. premonstrátským paterem, jež ustanovil zakladatel řádu sv. Norbert (asi 1082 až 1134). Stručně shrnuto, patero se skládá z

(1) eucharistické úcty,
(2) mariánské úcty,
(3) liturgického života,
(4) kajícího života,
(5) horlivosti pro spásu duší (apoštolátu).[7]

Jandera dál pokračoval ve studiu teologie a liturgie.

V této souvislosti je nutné upozornit na několik strahovských reálií. Na začátku roku 1800 zemřel dlouholetý opat Václav Josef Mayer (1734–1800). V době Janderova noviciátu byl Mayerův odkaz stále všudypřítomný. Mayer zachránil strahovský klášter před zrušením za josefínských reforem, v letech 1791 až 1797 nechal vystavět nový knihovní sál, kam umístil regály ze zrušeného premonstrátského kláštera v Louce u Znojma a nechal Franzem Antonem Maulbertschem (1724–1796) vymalovat nástropní malbu *Duchovní vývoj lidstva.*[8] Filozofický sál ještě dýchal novotou, když mladí novicové přicházeli knihovníkům Kašparu Janu Bouškovi (1757–1828) a vlastenecky zanícenému Bohumíru Janu Dlabačovi (1758–1820) na pomoc s tříděním a katalogizací nových knih. Právě kolem Dlabače se ve strahovské knihovně udržoval kruh podobně

[5] Viz [Bm], str. 61.
[6] Viz [S-9], sloupce 359–361.
[7] Viz [Ře], str. 24–26.
[8] Viz [Ši].

vlastenecky smýšlející inteligence, kam náležel Dlabačův učitel Josef Dobrovský (1753–1829), historik a paulán Václav Fortunát Durych (1735–1802), nakladatel Václav Matěj Kramerius (1753–1808), matematik Stanislav Vydra (1741–1804), historik František Martin Pelcl (1734–1801)), historik Ignác Cornova (1740–1822) či bibliofil a evangelický kněz Jiří Rybay (1754–1812) a celá řada dalších. Nutno k nim připočíst také Dlabačovy přátele z okruhu dvousvazkového básnického almanachu bratří Thámů *Básně v řeči vázané*[9] z roku 1785, do něhož přispěl svými básněmi také Dlabač.

Když se ohlédneme po jménech noviců, kteří krátce po Janderovi vstoupili do řádu, nalézáme mezi nimi roku 1802 pozdějšího opata Benedikta Johanna Nepomuka Pfeiffera (1783–1834), roku 1804 pozdějšího knihovníka Adolfa Jana Fischera (1782–1857), roku 1805 pozdějšího zakladatele strahovského hudebního archivu a ředitele kůru Gerlacha Jana Strniště (1784–1855), roku 1806 pozdějšího převora a numismatika Emericha Jana Petříka (1785–1860), roku 1809 budoucího opata a rektora Univerzity Karlovy Jeronýma Josefa Zeidlera (1790–1870), roku 1814 budoucího malíře a knihovníka Huga Václava Seykoru (1793–1856), s nímž Jandera dlouhodobě spolupracoval. Se všemi se Jandera na Strahově potkával, někteří Janderu navštěvovali v jeho staroměstském bytě.

3. Kněžské svěcení

V neděli 31. ledna 1802 složil Jandera věčné sliby při mši svaté ve strahovském kostele Nanebevzetí panny Marie.[10] Následovala vyšší svěcení, nejprve podjáhenské svěcení, jež se uskutečnilo 15. srpna 1802 v kostele Nejsvětějšího Salvátora na Starém Městě pražském, následně jáhenské svěcení 8. září 1802 v soukromé kapli pražského arcibiskupa v arcibiskupském paláci na Hradčanech, a nakonec kněžské svěcení 26. září 1802 rovněž v soukromé kapli pražského arcibiskupa, kde předstoupil před světitele pražského arcibiskupa Viléma Florentina prince ze Salmu (1745–1810), společně s dalšími dvěma bratry premonstráty Gabrielem Ignácem Ritterem (1778–1809) a Ludolfem Janem Nepomukem Pankrácem (1778–1805).[11]

Celý proces kněžského svěcení probíhal po bohoslužbě slova. Nejprve je kandidát představen a dotázán, zdali chce sloužit Bohu a církvi. Následuje tzv. *prostrace*, při níž kandidát leží na zemi tváří k zemi na znamení pokory při slovech litanie ke všem svatým. Poté přistoupí k arcibiskupovi, který vkládá ruce na hlavu kandidáta, a následuje konsekrační modlitba, při níž se kandidát stává knězem. Poté je novokněz oblékán do kněžského roucha (*štóla* s *ornátem*), pro-

[9] *Básně w řeči wázané. Prwnj sebránj*, v Rosenmüllerských dědiců, Praha, 1785, 78+2 strany. *Básně w řeči wázané. Prwnjho swazku Sebránj druhé*, dědicové Karla Františka Rosenmüllera ml., Praha, strany 81–158 +2.

[10] Koblasa Justinus: *Canonia Sionea*, po roce 1859, Strahovská knihovna, rukopisná sbírka, sgn. DV I 21, viz str. 163.

[11] *Kniha svěcenců 1768–1833* (nefol.), fond *Archiv pražského arcibiskupství I*, sgn. B 4/3, Národní archiv České republiky. Za laskavou pomoc děkuji Mgr. Leoši Zichovi.

bíhá obřad pomazávání rukou a přijetí darů (kalich s vínem a paténa s hostií). Svěcenec se pak okamžitě zapojuje do celebrování mše.

První mši svatou (tzv. *primici*) Jandera vedl na svátek sv. Václava, v úterý 28. září 1802 ve strahovském kostele Nanebevzetí Panny Marie, tedy pouhé dva dny po svém vysvěcení. Bohužel se nám nedochovaly žádné podrobnosti k tomuto důležitému aktu v životě mladého novokněze. Můžeme jen předpokládat, že kázání se tematicky dotýkalo svatováclavského kultu, vzdělanosti a zbožnosti patrona české země či vztahu k české zemi a národu jako takovému. Jen pro úplnost dodejme, že v tentýž den měl svou primici také bratr Ludolf Jan Nepomuk Pankrác.

4. Kontakty se strahovskou komunitou

Jandera záhy dokončil studium filozofie a matematiky a roku 1804 získal doktorát z filozofie. Od roku 1805 se stal Vydrovým nástupcem na katedře matematiky. Profesní povinnosti na univerzitě Janderu sice odvedly od strahovské komunity do bytů na Starém Městě pražském, kontakty se strahovskou komunitou premonstrátů ale nikdy zcela nezpřetrhal a o dění na Strahově byl dobře informován. Dle svých možností se účastnil významných náboženských svátků a důležitých premonstrátských výročí. Pokud bylo třeba, docházel na Strahov, účastnil se zádušních mší a pohřbů členů premonstrátské komunity (například když 20. ledna roku 1816 zemřel opat Milo Johann Nepomuk Grün, zapsal si Jandera, že odpoledne cestoval na Strahov, a také se účastnil 22. ledna 1816 ve 3 hodiny odpoledne Grünova pohřbu na Strahově).[12]

Úzce spolupracoval a stýkal se s dalšími premonstráty, kteří stejně jako on vyučovali na univerzitě (např. doktor teologie a pozdější opat Benedikt Johann Nepomuk Pfeiffer, rektor univerzity a pozdější opat Jeroným Josef Zeidler), popřípadě ho navštěvovali strahovští bratři přímo u něj v bytě. Skvělým svědectvím o tom jsou pravidelné deníkové záznamy, do nichž si Jandera zapisoval, s kým se ten den setkal a kdo ho poctil svou návštěvou.

Zářným příkladem může být rok 1836.[13] V sobotu 4. června 1836 ráno zemřel Janderův přítel podpřevor Jan Křtitel Karl Anton Stoppani. Týž den odpoledne šel Jandera na Strahov, aby se účastnil se všemi bratry zádušní modlitby za zemřelého. Následujícího dne v poledne ho navštívil *Prälat v. Strahov* (prelát ze Strahova), jak častokrát přezdíval v denících opatu Zeidlerovi, aby nabídl Janderovi post podpřevora (lat. *superior*). Jandera si lakonicky poznamenal, že nabídku odmítl. V pondělí po Stoppaniho pohřbu Janderu navštívil páter Daniel František Xaver Stieber, s nímž společně před 36 lety se Stoppanim vstupovali do řádu. Stieber v té době zastával post faráře na Strahově. Ačkoliv Jandera nic bližšího o setkání nepíše, lze si domyslet, že tématem hovoru

[12] *Schreibkalender auf das Schaltjahr 1816*, Strahovská knihovna, sgn. CK X 53.

[13] Záznamy 4. 6. v diáři *Schreibkalender auf das Schaltjahr 1836*, Strahovská knihovna, sgn. CK X 73.

byla jistě vzpomínka na zemřelého přítele a možná debata o odmítnuté funkci. Netřeba dlouze uvažovat nad důvody, proč se Jandera rozhodl post odmítnout. Janderu plně zaměstnávala a uspokojovala pozice univerzitního profesora a pedagogická práce, kterou zastával s velkým zápalem a kterou vnímal jako své poslání.

Personální situace na Strahově se následně vyřešila jinak. Post převora nadále zastával Gabriel Antonín Müller (1794–1866), do Stoppaniho uprázdněného podpřevorského úřadu přišel otec Dominik Josef Artner (1785–1852), bývalý administrátor a hospodář statku Zduchovice na Příbramsku. Jandera nového podpřevora Dominika a faráře Daniela navštívil 3. července 1836 na Strahově. O detailech setkání opět nemáme z Janderových deníkových záznamů žádné bližší informace.

Pokud jde o reflexi Janderova kněžství a příslušnosti k řádu, nalezneme i tyto informace v jeho deníkových záznamech. Můžeme to považovat za důkaz, jakým způsobem vnímal důležitá data spojená se svým vstupem do řádu. K 31. lednu 1852 si opět stručně zapsal, že jej navštívil jeden bratr ze Strahova, a že přesně před padesáti lety složil věčné sliby. Nevíme, zdali Jandera tuto pro kněze významnou událost nějakým způsobem oslavil. Také nenalézáme informaci, že by proběhla tzv. *sekundice* (druhá mše) v době jubilea.[14] Zato o tři roky později, 24. února 1855, oslavil v Karolinu svých padesát let na univerzitě.[15]

Když v červenci 1857 zůstal na lůžku indisponován nemocí, zařídil opat Zeidler ošetřovatele od milosrdných bratří a také nechal každou noc u Jandery dlít kleriky. Jako poslední měl u nemocného službu budoucí řádový historik a knihovník Dominik Karel Čermák (1835–1890). Ten, když viděl, že se blíží Janderova poslední hodinka, ihned poslal na Strahov pro opata Zeidlera, který udělil umírajícímu poslední pomazání.

Když Jandera 27. července 1857 zemřel, jeho tělo bylo po posledním rozloučení na Strahově slavnostně uloženo do řádové hrobky na Malostranském hřbitově v Košířích. Bohužel, rozšiřování silnice, chodníku a tramvajové trati v dnešní Plzeňské ulici vedlo k tomu, že řada zdejších hrobek a hrobových míst v severní části hřbitova byla v letech 1927 a 1950 zničena.[16]

Janderova písemná pozůstalost větší měrou přešla do strahovského kláštera. Nezůstala však vcelku, nýbrž v průběhu 20. století byla rozdělena a roztroušena mezi několik institucí. Kromě strahovské knihovny jsou to ještě Národní archiv České republiky a Literární archiv Památníku národního písemnictví. K dalším místům, kde jsou uloženy Janderovy písemnosti, patří Městské muzeum a galerie Hořice.[17]

---

[14] *Schreibkalender auf das Schaltjahr 1852*, Strahovská knihovna, sgn. CL X 18.
[15] Strahovská knihovna, grafická sbírka, karton č. 79, inv. č. GS 21531.
[16] Viz [KH].
[17] Viz [Kř2], str. 5–6.

5. Knihy profesora Jandery ve strahovské knihovně

Janderova knihovna prošla několikerým vytříděním ještě za Janderova života. Po Janderově smrti se zbylá část knihovny převezla na Strahov, kde byly duplikáty vyřazeny a zbylé knihy byly podle formátu a tematické skladby vřazeny na volná místa stávajících signatur ve strahovské knihovně. Na základě stop dochovaných v knihách však můžeme dobře rekonstruovat, jakým způsobem se Jandera o svou knihovnu staral. Všechny své knihy od určité doby označoval razítkem *Ladislav Gandera Math. Prof. R.* na titulní list. Na přední přídeští do horního rohu si připsal číslo ve formátu N. a arabská číslice. Některé knihy na předním přídeští obsahují tužkou napsanou signaturu, patrně odpovídá Janderovu vlastnímu třídění jeho knihovny ve staroměstském bytě. Pochopitelně jsou dochované strahovské knihy z Janderovy pozůstalosti tematicky spojeny s matematikou či obory lidské činnosti matematiku využívající, jako např. první díl učebnice *Grundlehren von den Formen, Differenzen, Differentialen und Integralien der Funktionen* [Rö] od erlangenského profesora Christiana Lebrechta Röslinga (1774–1836) z roku 1805[18] nebo dvousvazková *Enzyklopädie der Kriegswissenschaften* [Ro] od geometra a meteorologa Gottfrieda Ericha Rosenthala (1745–1813) z roku 1794.[19]

6. Závěr

Dochované prameny nám poskytují minimální informace k Janderově osobnosti z hlediska příslušnosti k premonstrátskému řádu, což však neznamená, že by se jako premonstrát nechoval či tak veřejně nevystupoval. Krásným dokladem nám může být i jeho litografický portrét v premonstrátském hábitu, který vznikl kolem roku 1845 ve Vídni dílem Josefa Kriehubera (1800–1876) podle předlohy Adolfa Josefa Weidlicha (1814–1885).[20] Deníkové záznamy poskytují svědectví častých kontaktů mezi Janderou a členy strahovské komunity. Jandera náležel k těm členům řádu, kteří svou službu řádu premonstrátů i Bohu skloubili se soustavnou pedagogickou činností.

[18] Strahovská knihovna, sgn. AG III 40.
[19] Strahovská knihovna, Band 1, sgn. HE X 4; Band 2, sgn. HJ IX 28.
[20] Strahovská knihovna, grafická sbírka, sgn. SG 6101.